

Νεοελληνική Λογοτεχνία Θεωρητικής Κατεύθυνσης
2007

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιάννης Ρίτσος, Η σονάτα του σεληνόφωτος
(απόσπασμα)

[...]

- 45 Κάποτε ήπληξε νέα κι αυτή, - δχι ή φωτογραφία πού κοιτάς με τόση δυσπιστία -
λέω για τήν πολυθρόνα, πολύ αναπαυτική, μοροθύσες ώρες δλόκληρες νά κάθουσαι
και μέ κλεισμένα μάτια να όνειρεύουσαι ό,τι τύχει
- μάν ήμιουδιά στρωτή, νοτισμένη, στιλβωμένη από φεγγάρι,
πίδ στιλβωμένη απ' τά παλιά λουστρίνια μου πού κάθε μήνα τα δίνω στο στιλβωτήριο της γωνιάς,
ή ένα πανί ψαρόβαρκος πού χάνεται στο βάθος λικνισμένο απ' τήν ίδια του άνάσα,
50 τριγωνικό πανί σά μαντίλι διπλωμένο λοξά μόνο στα δύο
σά νά μήν είχε τίποτα νά κλείσει ή νά κρατήσει
ή ν' άνεμίσει διάπλατο σε άποχαιρετισμό. Πάντα μου είχα μανία μέ τά μαντίλια,
δχι για νά κρατήσω τίποτα δεμένο,
τίποτα σπόρους λουλουδιών ή χαμομήλι μαζεμένο στους άγρους μέ το λιόγερμα
55 ή νά τό δέσω τέσσερις κόμπους σάν τό σκουπί πού φοράνε οί εργάτες στ' άντικρυνό γιαπί
ή νά σκουπίζω τά μάτια μου, - διατήρησα καλή τήν δρασή μου·
ποτέ μου δέ φόρεσα γυαλιά. Μιά άπλή ιδιοτροπία τά μαντίλια.

- Τώρα τά διπλώνω στα τέσσερα, στα όχτώ, στα δεκάξη
ν' άπασχολώ τά δάχτυλά μου. Καί τώρα θυμήθηκα
60 πώς έτσι μετρούσα τή μουσική σάν πήγαινα στο Ώδειο
μέ μπλέ ποδιά κι άσπρο γιακά, μέ δύο ξανθές πλεξούδες - 8, 16, 32, 64, -
κρατημένη απ' τό χέρι μιάς μικρής φίλης μου ροδακινιάς δλο φως και ρόζ λουλούδια,
(συγχώρεσε μου αυτά τά λόγια - κακή συνήθεια) - 32, 64, -
κ' οί δικόι μου στήριζαν
65 μεγάλες έλπίδες στο μουσικό μου τάλαντο. Λοιπόν, σούλεγα για τήν πολυθρόνα -
ξεκοιλιασμένη - φαίνονται οί σκουριασμένες σούστες, τά όχερα -
έλεγα νά τήν πάω δίπλα στο επιλοποιείο,
μά πού καιρός και λεπτά και διάθεση - τί νά πρωτοδιορθώσας; -
έλεγα νά ριζώ ένα σεντόνι πάνω της, - φοβήθηκα
70 τ' άσπρο σεντόνι σε τέτοιο φεγγαρόφωτο. Έδώ κάθησαν
άνθρωποι πού όνειρεύτηκαν μεγάλα όνειρα, όπως κ' εσύ κι εγώ άλλωστε,
και τώρα ξεκουράζονται κάτω απ' τό χώμα δίχως νά ένοχλούνται απ'
τή βροχή ή τό φεγγάρι.
Άφησε με νύρθω μαζί σου. [...]

- Θά σταθούμε λιγάκι στην κορφή της μαρμάρινης σκάλας του Άη - Νικόλα,
75 ύστερα σου θά κατηφορίσας κ' εγώ θά γυρίσω πίσω
έχοντας στ' άριστερό πλευρό μου τή ζέστα απ' τό τυχαίο άγγιγμα του σακκακού σου
κι ακόμη μερικά τετράγωνα φώτα από μικρά συνοικιακά παράθυρα
κι αυτή τήν πάλλευκη όχνα¹ απ' τό φεγγάρι πούναι σά μιά μεγάλη συνοδεία άσημένων κύκλων -
και δέ φοβάμαι αυτή τήν έκφραση, γιατί εγώ
80 πολλές άνοξιότιμες νύχτες συνομίλησα άλλοτε μέ τό Θεό πού μου εμφανίστηκε
ντυμένος τήν όχνη² και τή δόξα ενός τέτοιου σεληνόφωτος,
και πολλούς νέους, πιδ ώραιούς κι από σένα ακόμη, του έθυσίασα,
έτσι λευκή κι άπρόοιτη ν' ατιμίζομαι³ μέσ στη λευκή μου φλόγα, στη λευκότητα του σεληνόφωτος,
πυρπολημένη απ' τ' άδηφάγα μάτια των άντρών κι απ' τή διασταχτική έκσταση των ήρήνων,
85 πολιορκημένη από έξαίσια, ήλιοκαμμένα σώματα,
έλκιμα⁴ μέλη γυμνασμένα στο κολύμπι, στο κοντί, στο στίβο, στο ποδόσφαιρο (πού έκανα πώς δέν τήβλεπα)
μέτωπα, χείλη και λαμοί, γόνατα, δάχτυλα και μάτια,
στέφνα και μπράτσα και μηροί (κι άλήθεια δέν τήβλεπα)
- ξέρεις, καμιά φορά, θαυμάζοντας, ξεχνάς, δ,τι θαυμάζας, σου φτάνει ό θαυμασμός σου, -
[...]

¹ όχνα: θολούρα

² όχλή: ελαφρά ομίχλη

³ ατιμίζομαι: κατασκευασμένο ρήμα, ανάμεσα στο ατιμίζω (= βγάζω ατιμούς) και στο εξατιμίζομαι

⁴ έλκιμα: ρωμαλέα, δυνατά σοματικά

- 90 θέ μου, τί μάτια πάναστρα¹, κι άνυψωνόμουν σέ μάν άποθέωση άρνημένων άστρων
γιατί, έτσι πολιορκημένη άπ' έξω κι άπό μέσα,
άλλος δρόμος δέ μοήμενε παρά μονάχα πρός τά πάνω ή πρός τά κάτω. - Όχι, δέ φτάνει.
Άφησέ με νδρθω μαζί σου.
Τό ξέρω ή ώρα πιά είναι περαομένη. Άφησέ με,
95 γιατί τόσα χρόνια, μέρες και νύχτες και πορφυρά μεσημέρια, έμεινα μόνη,
άνένδοτη, μόνη και πάναγνη,
άκόμη στή συζυγική μου κλίνη πάναγνη και μόνη,
γράφοντας ένδοξους στίχους στά γόνατα του Θεού,
στίχους πού, σέ διαβφαιώ, θα μείνουνε σά λαξευμένοι σε άμεμτο μάρμαρο
100 πέρα άπ' τή ζωή μου και τή ζωή σου, πέρα πολύ. Δέ φτάνει.
Άφησέ με νδρθω μαζί σου.

¹ πάναστρα: όλο αστέρια ή φωτεινά σαν αστέρια

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A. Στη *Σονάτα του σεληνόφωτος* συναντάμε ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Γιάννη Ρίτσου, όπως ο διάχυτος λυρισμός, οι συχνές παρομοιώσεις, η άφθονη χρήση εικόνων, καθώς και η προβολή των ασήμαντων καθημερινών πραγμάτων. Να δώσετε μέσα από το συγκεκριμένο απόσπασμα δύο παραδείγματα για καθένα από αυτά τα τέσσερα χαρακτηριστικά. **Μονάδες 15**
- B1. Όπως αναφέρει η Χρύσα Προκοπάκη: «Ο Ρίτσος συνηθίζει να παρεμβάλλει μέσα στο ποίημα έναν λόγο για την ίδια την ποίηση [...]» (*Νέα Εστία*, τ. 130, τχ. 1547, Χριστούγεννα 1991, σελ. 151).
- α. Με ποιους στίχους του αποσπάσματος επαληθεύεται η άποψη αυτή; **Μονάδες 5**
β. Να σχολιάσετε τους στίχους αυτούς. **Μονάδες 15**
- B2. Βασισμένοι σε στοιχεία του αποσπάσματος να ανασυνθέσετε το παρελθόν της Γυναίκας, όπως αυτό αναδεικνύεται μέσα από την εξομολόγησή της προς τον νέο. **Μονάδες 20**
- Γ. «[...] Λοιπόν, σούλεγα για την πολυθρόνα ... δίχως να ενοχλούνται απ' τη βροχή ή το φεγγάρι» (στ. 65 - 72). Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των συγκεκριμένων στίχων με 130 - 150 λέξεις. **Μονάδες 25**
- Δ. Να εντοπίσετε ομοιότητες ως προς το περιεχόμενο μεταξύ του αποσπάσματος που σας δόθηκε από τη *Σονάτα του σεληνόφωτος* και του παρακάτω ποιήματος του Κ. Π. Καβάφη, «Ένας γέρος»: **Μονάδες 20**
- Στον καφενείο του βορρού το μέσα μέρος
σκυμένος στο τραπέζι κάθεται ένας γέρος
με μιαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.
Και μες στον άθλιων γηρατειών την καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρισε τα χρόνια
που είχε και δύναμη, και λόγο, κ' εμορφιά.
Ξέρει που γέρασε πολύ- το νοιώθει, το κυττάζει.
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει
σαν χθές. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.
Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα
και πως την εμπιστεύονταν πάντα - τι τρέλλα! -
την ψεύτρα που έλεγε «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»
Θυμάται ορμές που βάσταγε και πόση
χαρά θυσιάξε. Την άμυαλή του γνώσι
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαιζει.
... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται
στου καφενείου ακουμπισμένος στο τραπέζι.

(Κ.Π. Καβάφης, *Άπαντα ποιητικά, ύψιλον / βιβλία*, [Αθήνα 1990], σελ. 20)